

I Umeå, Kalmar och Karlstad hölls i mars seminarier om företagande på landsbygden, en fördjupning av Glesbygdsverkets seminarium på Arlanda hösten 2006. Cirka 70 personer deltog.

Entreprenörskap, småföretagande och platsens betydelse

Jörgen Lithander, Glesbygdsverket

– Från hårdför krigare till innovatör och möjlighetssökare – den som scannar av marknaden och ser möjligheter till affärer, sådan beskrivs entreprenören genom historien, berättade Glesbygdsverkets Jörgen Lithander som inledde seminarierna.

Vad är en entreprenör?

En entreprenör beskrivs ofta som synonym med företagare, med betydelsen nyföretagare. Men en företagare behöver inte alltid vara entreprenör – det vill säga nydanande. Men om en entreprenör inte kan likställas med nyföretagare – hur mäter man dem då?

– Entreprenörer kommer i olika skepnader och i olika områden. Detta har fött många ”etiketter”. Intraprenörer kallas till exempel de som är entreprenöriella inom ett företag och samhällsentreprenörer de som jobbar engagerat för det lokala områdets nytta, berättade Jörgen.
– Samhällsentreprenörer kan man se som eldsjälar, vilka i gynnsamma fall kan få igång utvecklingen i en bygd.

Drivkrafter till företagande

– Vem säger sig inte stötta småföretag i dag?, menade Jörgen Lithander och konstaterade att småföretag är ett populärt begrepp.

– De små företagen dominerar enormt. Tre av fyra företag är soloföretag. Tillsammans med företag med upp till 49 anställda, en ofta använd övre gräns för småföretag, summerar de till över 99 procent av det svenska företagsbeståndet. Även om andelarna naturligtvis är lägre om man ser till sysselsättningsandel och arbetsställen utgör de en betydande del av företagandet.

I många, om än inte alla, undersökningar ligger Sverige lågt i Norden och internationellt när det gäller nyföretagarintensitet. Frågan är hur man som stödaktör kan underlätta startprocessen så att sannolikheten ökar för att företaget klarar sig och växer? Vilka trösklar kan vi ta bort?

– Viktiga processer att förstå är steget till företagare - drivkrafter till företagande – och företagarens egna mål med sitt företag. Ett huvudmål att anställa kan nog mera ses som en politisk förhoppning än företagarens eget, menade Jörgen.

Seriell entreprenör = återfallsförbrytare!
Glesbygdsverkets Jörgen Lithander försökte att reda ut begreppet entreprenör. I sammanhanget är det viktigt att veta att **entreprenör betyder att företa sig något...**

- Omgivningens inställning påverkar också företaget – råder Gnosjöandan eller Jantelagen?
- Företagande kan både utlösas av lockande ”pullkrafter” eller mera tvingande ”pushkrafter”, det senare om alternativen upplevs som få eller inga. Till exempel om man vill bo kvar i ett visst område och jobben är få.
- På landsbygden tycks det mer vara ett ”pushbeteende”.

Solo- och mikroföretagande i gles- och landsbygder

Om möjligheter och hinder och till utveckling och tillväxt finns många frågor. Det är något som kommer att tas upp i samband med Glesbygdsvverkets uppdrag om solo- och mikroföretag. Rapporten kommer i augusti 2007.

Tillgång till kapital

Lena Bäcker, Värmlands kreditgarantiförening

- I gamla hjulspår skapas inte tillväxt, vi måste hitta nya lösningar och jobba tillsammans, sa Lena Bäcker, vd för Kreditgarantiföreningen Värmland.

Kreditgarantiföreningen Värmland drivs som ett partnerskap av regionens företagare, näringslivsorganisationer, 7 fackföreningar, 55 banker och 23 kommuner. En samverkan för regionens framtida utveckling.

- Det är viktigt att behålla den lokala förankringen, menade hon, och därför vill vi inte växa geografiskt. Vi jobbar för att ha kvar jobben och kompetensen i Värmland.

Lena jobbade många år i bank, och kände sig inte som någon som hjälpte företagare, utan som istället var en bromskloss i systemet. En dag fick hon frågan om hon ville vara med och bygga upp en helt ny infrastruktur. Hon sa upp sig från banken och var med när Värmlands kreditgarantiförening kom till. Hon hade lärt sig mycket om forskning, lokal utveckling och entreprenörskap – och vad företagarna själva tycker.

- Många förstod inte hur mycket finansiering betyder för företagen. Grunden för företagande är kapital – en av de viktigaste faktorerna! menade Lena

Bäcker.

- Det ska vara enklare och förmånligare för företag att investera och expandera.

En paraplyorganisation bildades och i dag finns ett nätverk av regionala eller branschspecifika ekonomiska föreningar i Sverige. Men för att beviljas kreditgaranti ställs det villkor på extern rådgivning.

- Coachningen är minst lika viktig som finansieringen, och när du beviljas en kreditgaranti ingår det i villkoren.

- Partnerskapet gör det enklare och förmånligare för företag att investera och expandera, sa Lena. Det innebär att man går in med kreditgaranti, kompetens i form av coachning samt kontakter.

– Lokal kännedom är nyckeln! Att prata med bankdirektörer ger inte mycket, det är fotfolket som är viktiga.

Europeiskt perspektiv för lokal utveckling – om alternativa drivmedel i glesbygd

Göran Vesterberg, Eco-Stop

– Jag kommer från Sorsele – en ännu ej avfolkad bygd!

Göran Vesterberg är projektledare för projektet Eco-Stop i Sorsele, en anläggning med ett brett utbud av alternativa drivmedel som ska byggas med en kretsloppstanke.

I Sorsele är biltestverksamheten stor och viktig. Göran Vesterberg menade att för att kunna bevara och utöka denna testverksamhet måste alternativa drivmedel finnas att tillgå på orten. Projektet Eco-Stop kräver omvärldsbevakning.

– I dag är det stort fokus på växthuseffekten som är här för att stanna. Oljan är snart slut, gasen räcker ett tag till. I Stockholm ökar biogasstationer rejält, ett politiskt populärt bränsle. Men i norra Sverige finns få och nästan inga stationer planeras.

– I Italien är fordonsgasen skattesubventionerad. Utvecklingen i övriga Europa går snabbt och det gäller att hänga med!

Eco-stop ska vara ett stopp längs Europaväg 45 och för tågtrafiken längs Inlandsbanan.

– Förhoppningsvis kommer stoppet att inverka positivt på den lokala handeln, sa Göran.

– Vi har dessutom ett green zone-tänkande som innebär att vi tar hand om alltihop, det går tillbaka som gödning och så vidare.

Eco-stop är en del i profilerandet av Sorsele som ekokommun och även infarten till Sorsele och intilliggande byggnader och företag ska bli miljöanpassade.

– Det ska även finnas vätgas på Eco-stop. I övriga Europa satsas det på vätgas och biogas, därför måste vi ha den typen av bränsle! Den här utvecklingen kan

Alternativa drivmedel kommer att krävas av testbilindustrin. Och det kan man se som ett hot eller en möjlighet! Gissa vilket Göran valde?

innebära utökad testverksamhet.

– Kyla och oren luft, kyla och grusvägar är nämligen en bristvara söderut, här finns det!

Visst finns det konkurrenter på de norra breddgraderna, men hittills finns inga tankställen, så Göran hoppas på att Sorseles Eco-stop blir det första.

Förnybar energi som motor för landsbygdsföretagande

Göran Eriksson, Regionförbundet Kalmar

– Vindkraften är i snabb utveckling just nu. Trenden är större och högre vindkraftverk, sa Göran Eriksson, vindkraftssamordnare på regionförbundet i Kalmar. Tillväxten ligger på 20 – 25 procent per år.

– Vindkraften är numera ett realistiskt alternativ när det gäller att öka andelen miljövänlig energiproduktion. I Kalmar finns en hel del planer på byggande av nya vindkraftverk, till exempel planeras en stor utbyggnad till havs vid Utgrunden där den befintliga parken ska utökas från 7 till 24 verk.

– En kritisk punkt när det gäller vindkraft till havs är att driftsäkerheten är hög eftersom det är besvärligt att utföra reparationer till havs, säger Göran. Å andra sidan har placering till havs fördelar eftersom man slipper besvärliga vägtransporter då snurrorna ska monteras upp.

Som vindkraftssamordnare hjälper Göran bl.a. till med att söka och förmedla information, bistå myndigheter och vindkraftsintressenter med information och kunskap samt vara spindeln i nätet i regionförbundet. Han har också ordnat ett antal studieresor där företagare från regionen besökt tillverkare i andra länder. Tanken med detta är bl.a. att skapa kontakter som eventuellt kan leda till affärskontakter.

Som vindkraftssamordnare arbetar han också med mer långsiktiga strategiska saker, exempelvis har

Kalmar tagit fram en strategi för vindkraft.

Kan vindkraft ge mer än bara energi?

– Absolut! Företagare i regionen kan tillverka detaljer till snurrorna. Dessutom är regionförbundet med och stimulerar forskning och utveckling runt vindkraften, vilket också det kan skapa möjligheter på sikt.

Mod att satsa långsiktigt från det offentliga: Eldrimner - resurscentrum för småskaligt mathantverk

Bodil Cornell, Eldrimner

– Om man bara lirkar och hjälper till, så kan vem som helst bli företagare! sa Bodil Cornell, verksamhetsledare för Eldrimner – nationellt resurscentrum för småskalig hantverksmässig livsmedelsförädling. Bodil deltog vid träffarna i Karlstad och Kalmar för att berätta om Jämtlands läns långsiktiga satsning på just livsmedelsförädling.

Eldrimner finns i Ås, utanför Östersund men verkar för hela Sverige. Det hela startade som ett EU Mål 6-projekt redan 1995 och är organisatoriskt fortfarande ett projekt inom länsstyrelsen i Jämtland. Numera dock med pengar från Jordbruksdepartementet och med ett nationellt mål att utveckla landsbygden genom mathantverk. Just långsiktigheten är A och O, enligt Bodil.

– Det räcker inte med de ”vanliga” tre åren. Och det är helt fel att alltid hitta på något nytt...

- I Jämtlands län är osttillverkningen en tradition som utvecklats från något gulligt till högsta mode.

Bodil Cornell, Eldrimner

Att de fått hålla på så länge är troligen en kombination av mod och uthållighet från länsstyrelsen och att de visat på konkreta resultat.

– Vi har hjälpt till att starta minst fem företag varje år och nu har vi 35 gårdsmejerier i Jämtlands län.

Från att bara ha tillverkat traditionell ost finns nu ett helt sortiment av ostar och olika tillbehör.

Inte minst turistiskt har verksamheten utvecklats. En av de senaste satsningarna är upplevelsekartboken Smaklust som bokstavligen tar läsaren på en resa genom matsverige med hänvisningar till 894 företag.

Att man måste vara född entreprenör, tror inte Bodil på. Nej, alla kan bli företagare om de bara får rätt hjälp och inspiration. Hjälpen från Eldrimner har i flera fall bestått i ett flyttbart mejeri som olika företagare fått låna under uppbyggnadsskedet. Inspirationen har de mestadels hittat utomlands, exempelvis i Frankrike.

– Alla behöver en ”guru” att lära av och se upp till för att utvecklas själv!

- Vad kan Eldrimner göra för andra län? löd en fråga vid träffen i Kalmar. Några av de mest konkreta svaren är rådgivningsverksamhet, seminarier och hjälp att bilda/bygga upp regionala centra. Kontaktuppgifter till Bodil och hennes kollegor finns på www.eldrimner.com.

Mod att satsa långsiktigt från det offentliga: Skidtunneln i Torsby

Hans Nilsson, Torsby kommun

– Det blev en skidtunnel, men det kunde ha blivit vad som helst. Det sa Hans Nilsson, näringslivschef i Torsby kommun, när han berättade om hur det kunde komma sig att man byggt en skidtunnel i Torsby.

Bakgrunden är att kommunen under många år befunnit sig i en besvärlig situation med tillbakagång i näringslivet och hög arbetslöshet. Under sex år försvann cirka 1 700 arbetstillfällen och kommunen betecknade det som att man befann sig i fritt fall. Arbetslösheten var som mest uppe i 20 procent.

För att motverka den dystra utvecklingen beslutade näringslivet och kommunen att bilda ett samägt näringslivsbolag där näringslivet äger 51 procent.

Bolaget fick till uppgift att starta ett arbete på minst fem års sikt.

– Krismedvetandet hade nu övergått till praktisk handling, säger Hans.
– Ett projekt bestående av två delar startades, ett industriområde för elektronikindustri skulle byggas och skidtunneln skulle förverkligas.

Bakgrunden till idén med skidtunneln var bland annat att man i Torsby har tradition och stort kunnande kring skidåkning. I kommunen finns skidgymnasium med riksintag och orten har skolat många goda skidåkare. Dessutom bedöms det geografiska läget som bra med överkomliga avstånd till stor befolkning, både inom och utanför Sverige.

Med hjälp av en inomhus träningsanläggning för längdåkning kan bra förhållanden ges oberoende av väder, något som kan bli ännu mer betydelsefullt med tanke på det varmare klimatet.

Skidtunneln byggdes med hjälp av finansiering genom Mål 1 södra skogslänsregionen. Den

nationella medfinansieringen löstes bland annat genom Torsby kommun samt region Värmland. Att regionen gick in med pengar i projektet var ett resultat av att man i Värmland diskuterat skidtunneln under många år, och kommunerna var i stort sett eniga om att genomföra satsningen.

– För Torsby har tunneln ett stort psykologiskt värde, då det visar att någon tror på en framtid i kommunen. Det börjar åter byggas i kommunen och kommunen har nu mer bygglovsärenden än på 20 år, berättade Hans.

Skidtunneln är 1,3 kilometer lång och åtta meter bred, temperaturen ligger mellan 0 till – 3 grader. Hittills har över 30 000 personer besökt tunneln, vilket ligger något över det budgeterade antalet besökare.

”Tunneleffekten” i Torsby bevisar den psykologiska effekten av att satsa nytt – VAD spelar mindre roll än ATT man gör något! Då kan utvecklingen vända.

Hans Nilsson, Torsby kommun

– Man måste vara ihärdig och saker brukar gå i cykler. Det som idag är omodernt kommer att bli på ropet igen om några år.

Akko Karlsson, regionförbundet Kalmar

– Sprid kunskap och erfarenheter till statliga verk och stärk kontakterna mellan regionerna och den nationella nivån.

Lena Westman, regionförbundet Kalmar

Alla barn är entreprenörer!

Björn Sandström, Nutek

Att skapa goda förutsättningar för entreprenörskap i Sverige kräver bland annat en vilja och strategi från högsta ledningen (i detta fall regeringen) och fokus på ungdomarna!

Det budskapet framförde Björn Sandström, ansvarig för Nuteks regionala entreprenörskapsprogram, vid seminariet i Karlstad.

I det regionala entreprenörskapsprogrammet ingår sex pilotlän: Stockholm, Region Skåne, Västra Götalandsregionen, Region Halland, Västernorrland och Västerbotten.
– Alla barn är entreprenörer innan skolan förstör dem! menade Björn.

I entreprenörskapsprogrammet fokuseras

därför på pedagogiken i skolan, att lära ut som coach, inte som traditionell lärare. Intresset har varit stort regionalt och lokalt, men svalare nationellt. Därför var Björn glad för att det nu ska tas fram en nationell strategi för entreprenörskap.

– För att lyckas krävs en sammanhållen strategi, inte bara en massa bra aktiviteter.

Fakta om Nuteks entreprenörskapsprogram

Syfte och mål: Att få fler entreprenöriella/företagsamma ungdomar både i och utanför skolan samt öka kunskaperna om företagande både hos elever, lärare samt studie- och yrkesvägledare.

- 47 projekt pågår
- 10 000 påverkansagenter
- 50 000 elever

System i all ära, men först krävs en entreprenör! Västernorrland

Mathias Sundin, Entreprenör Y

Ett av pilotlänen är Västernorrland. Där går projektet under namnet Entreprenör Y. Mathias Sundin berättade om en rad aktiviteter som genomförs där. Det handlar om allt ifrån sommarlovsentreprenörer, natur- och tekniklädor i skolorna och ”snilleblixtarna” till det så kallade open for business och business 4 a day.

Det var små orter och skolor som nappade först på idéerna.

– Där är de tvungna att ta till sig nya sätt att lära, och det kan också vara lättare att genomföra på mindre skolor.

Idag är det dock de stora skolorna i Sundsvall och Örnsköldsvik som ligger i framkant på grund av ökad konkurrens från friskolor.

Alla länets sju kommuner finns med i Entreprenör Y som totalt har en budget på 10 miljoner.

– Tanken är att vi ska sköta de uppgifter som varje enskild kommun inte maktar med.

Ett av de mest konkreta och viktigaste resultaten är just samverkan

mellan kommunerna.

– Nu har de inlett ett *gemensamt* arbete för att forma framtidens arbetsliv.

.....

System i all ära, men först krävs en entreprenör! Västerbotten

Sofia Gideonsson, Prio Pol

Ett annat av pilotlänen i Nuteks entreprenörskapsprogram är Västerbotten med projekt Prio Pol. Länsstyrelsen i Västerbotten finansierar projektet tillsammans med Västerbottens

läns landsting, Nutek och EU:s strukturfonder.

– Fokus ligger på tagsigförsamheten, kreativitet och idéer, berättade Sofia Gideonsson som är projektsamordnare.

– Prio Pol satsar inte på att alla elever ska bli

företagare, men menar att om man har tränat på inre företagsamhet så kan man få yttre företagsamhet och därmed stimulera till entreprenörskap, menar Sofia Gideonsson.

Dels handlar det om den inre företagsamheten med en företagsam och världstillvänd skola samt en annorlunda pedagogik och dels om den yttre företagsamheten, det vill säga kontakten med företag, att lära sig om arbetsplatser och så vidare.

– För att omvandla projekten till ordinarie verksamhet säger erfarenheterna att det är viktigt att bygga underifrån – det vill säga via nätverk och mötesplatser. Man konstaterar att legitimitet och förankring tar tid. Men nu är plattformen utarbetad! menar Sofia.

– Vi vill bland annat öka samverkan med arbetslivet, ordna kompetensutveckling och att ha ett väl förankrat handlingsprogram för 2008-2013. Varje kommun gör ett handlingsprogram som sedan blir ett länsprogram.

– Det här är ingen skolfråga, utan handlar om framtid och tillväxt, menade Sofia Gideonsson och hänvisade till webbplatsen www.samverka.nu som fungerar som en mötesplats för arbetsplatser och skolor i Västerbotten.

– På samverka.nu lägger skolorna upp företag de har kontakt med. Här kan man kolla var i ens kommun man kan få prao, sommarjobb och så vidare,

berättade Sofia.

– Med politiska beslut om handlingsplaner i varje kommun kan man driva det här vidare, menade Sofia.

Därför går mycket av hennes tid åt till att åka runt och berätta om projektet och ett länsbehandlingsprogram är målet.

Sofia Gideonsson har pratat med skolledare, rektorer, näringslivschefer och politiker och det finns ingen som ifrågasätter varför det här behövs.

– Det är självklart, inte bara samarbetet mellan skolan och näringslivet, utan även samarbetet mellan kommunen och näringslivet.

Prioriteringar och strategier på regional nivå

Roland Sten och Lars Pettersson, Jordbruksverket

– Vi vill ha sysselsättning, tillväxt och en levande landsbygd. Hur gör vi?

Roland Sten från Jordbruksverket berättade om de regionala strategierna inom landsbygdsprogrammet.

Han kunde bland annat konstatera att: Över lag är det tunt med prioritering *mellan målområdena*. Prioriteringen *inom åtgärderna* är ofta mer omfattande men inte särskilt skarpa. Län med stora skärgårdar nämner inte de specifika problemen där. Landsbygdsföretagande vid sidan av jordbruk ägnas litet utrymme.

– För att utvärdera det här programmet så behöver en hel del

indikatorer samlas in. En modell är att få dem på ansökningsblanketterna. De krångliga indikatorerna kan man samla in genom att besöka fem procent av ansökanden.

Kraven på utvärdering är tuffare nu än tidigare.

– Det är inte så konstigt, menade Lars Pettersson

från Jordbruksverket. Det handlar ju om mycket mer pengar den här gången.

I augusti 2006 kom en tuff rapport från revisionen som säger att det är omöjligt att se om landsbygdspolitiken har gett några effekter eller inte.

– Jag tolkar det som att nu är det en ny nivå, sa Lars. Frågorna från

revisionen spetsas och det ställer stora krav på att vi kan visa att de har lett till ekonomisk tillväxt, sysselsättning och så vidare.

De regionala utvecklingsprogrammen ska innehålla en vision för länets utveckling på alla fronter. En front är landsbygdens utveckling. Visionen för länets landsbygd ska finnas i det regionala utvecklingsprogrammet och tanken är att detaljerna finns i strategin.

Annika Lidgren från Glesbygdsverket som gått igenom de regionala genomförandestrategierna inför verkets yttrande menar att länen jobbar väldigt olika. – En del jobbar brett medan andra fortfarande är väldigt lantbruksinriktade.

Det nya nationella landsbygdsnätverket Leif Berndtsson, Jordbruksverket

Varje EU-land har ett nationellt nätverk som är till för att stödja och stötta landsbygdsprogrammet – Nu är det svenska nätverket igång och ramen är bildad! berättade Leif Berndtsson.

– Nätverket är ingen stor aktör, men en strategisk mötesplats som ska smörja landsbygdsprogrammet, menade Leif.

En styrgrupp som liknar en styrelse är tillsatt. – Ledertänket är med! Mindre än hälften är offentliga parter, men med Jordbruksverket som ordförande och med ett litet kansli.

– Det gäller att inte bygga något alltför starkt eller för stort, sa Leif Berndtsson. Istället för att anställa folk i Jönköping kan organisationer söka en peng hos nätverket som kan aktivera exempelvis ungdomar inom landsbygdsföretagande, så kallade inspiratörer.

Läs mer om landsbygdsnätverket på www.sjv.se

– Jag har arbetat med landsbygdsfrågor på olika sätt i 30 år. När Glesbygdsverket drog igång sina utvecklingsseminarier blev jag peppad igen!

Lars Norman, länsstyrelsen i Jönköping